

Brīvības ielu stāsts deviņās republikas pilsētās

Koncepcijas kopsavilkums 2018. gada Latvijas simtgades programmā deviņās Latvijas republikās pilsētās paredzētajai Brīvības ielu stāsta programmai.

Brīvības jēdziens

Latvija savā ziņā ir īpaša ar to, ka “brīvības jēdziens” visbiežāk likts dažādu vietu apzīmējumos, lai apzīmētu sapni par savu valstiskumu un šo sapni nostiprinātu. Brīvības vārdā nosauktas lielākoties centrālās ielas vai laukumi pilsētā, nereti arī aizpildot kādu jau vēsturiski piesātinātu saturu, kad pagātnē eksistējošai ielai no jauna piešķir Brīvības nosaukumu. Kad mainās politiskā vara, viena no pirmajām lietām, kas tiek realizēta, lai iezīmētu varas nomaiņu, ir ielu nosaukumu maiņa.

Brīvības vārda nosaukuma došana lielākajā daļā no Latvijas vietām asociējas ar Latvijas Neatkarības karu, ko daļa vēsturnieku mēdz apzīmēt arī par Brīvības cīņām. Taču arī tas iezīmē šo brīvību kā sapņa ideju, kas tika ideoloģiski institucionalizēta pagājušā gadsimta 30. gados. Citās pilsētās šis nosaukums dots PSRS okupācijas periodā, kad vārdam “brīvība” tiek piešķirta “atbrīvošana no nacistiskās Vācijas” nozīme. Latvija savā ziņā ir unikāla vieta, jo vairāk nekā 60 pilsētās laukumi, ielas, bulvāri nosaukti brīvības vārdā, kas norāda, ka šī sapņa ideja - ideja par brīvību “no kaut kā” - ir spējusi dzīvot no paaudzes paaudzē vai arī transformēties. Brīvība no okupācijas, no totalitārisma sekām, postpadomju mantojuma, neizrunātās vēstures traumas, dažādu varas maiņu atstātie nospiedumi uz politisko kultūru un vērtībām - tie ir brīvības aspekti, kas ietver brīvības cīņu momentu “no kaut kā” un savā ziņā iezīmē tos 100 gadus Latvijas vēsturē, kas ļāvuši saglabāt Latvijas valstiskumu un reizē ietvert sapņa ideju, kas realizējies vai realizējies daļēji. Visi šie dažādie nospiedumi ir redzami arī ēkās un infrastruktūras objektos visās 9 republikas pilsētās, lai arī nereti apslēpti garāmgājējiem vai vēstures nezinātājiem.

Brīvības ielu stāsti Latvijas 100.gades programmā 9 republikas pilsētās paredz aktivitātes, kas ļauj novērtēt, apzināt Latvijas pēdējo 100 gadu notikumus varas maiņas, dzimtu un ģimenes likteņu un indivīdu dzīvesstāstu līmenī, katra reģiona un novada vietas izpētes kontekstā un veidot valsts nākotnes stratēģiju nākamajiem 100 gadiem.

Vēsturiskās atmiņas, stāstu saglabāšana daudzveidīgu izstāžu formātā

Latvijas valsts 100.gade reizē ir stāsts par valsts rašanos un turpināšanos, kas ietver daudzus traģiskus, emocionālus, personiskus stāstus un atmiņas. Taču Latvijas pēdējo 100 gadu vēsture reizē ir stāsts par brīvības sapņa saglabāšanu, reizē - stāsts par daudziem upuriem un likteņiem, ko dažādas varas transformācijas Latvijas pēdējās desmitgadēs izraisījušas.

Lietas, fotogrāfijas, priekšmeti, kas tiek glabāti un kas tiek nodoti no paaudzes paaudzē, ietver stāstus un atmiņas par pagājušajiem 100 Latvijas gadiem, vietām, dzimtām, mājām, cilvēku likteņiem. Šo saglabāto priekšmetu, lietu, fotogrāfiju vēsturiskums ir iespējams tikai tik lielā mērā, cik dzīvi ir paši stāsti par šīm lietām.

Laikmetīgās vēstures muzeja/izstādes koncepts Brīvības ielu stāsta ietvaros ir kopīgs 9 republikas pilsētām, kas ietver priekšlikumu veidot plašu izstādi dažādās formās par lietām, ko iedzīvotāji saglabājuši kā laikmeta liecības un par kurām iespējams apkopot atmiņu stāstus. Tās var būt fotogrāfijas un priekšmeti, kas stāsta par novada cilvēkiem, ģimenes locekļiem īpašos vēstures vai likteņa pagrieziena punktos, piemēram, līdzdalība Latvijas Neatkarības karā, Latvijas Republikas proklamēšanas periodā, parlamenta vēlēšanas un citi valstiski vai vēsturiski notikumi. Izstādes ideja, kas 2018. gada ietvaros tiks realizēta 9 republikas pilsētās dažādos formātos, ir stāsts par šādas vienotas atmiņas kopienas radīšanu, kopā sadarbojoties iedzīvotājiem, pedagogiem, muzeju speciālistiem, novadpētniekiem,

Visi priekšmeti, lietu/foto stāsti tiek personificēti caur cilvēku atmiņām, caur stāstiem par cilvēkiem, kuriem šīs lietas vai priekšmeti, vai fotogrāfijas piederējušas. Stāsti tiek veidoti tā, it kā tie būtu atsevišķas subjektīvās vēstures daļa. Izstāde šādā formātā ļautu parādīt, ka ikviena cilvēka stāsts ir vēstures daļa, ka katra cilvēka un viņa dzimtas personiskajā biogrāfijā ir atrodami piemēri Latvijas valsts vēsturei 100gadu periodā.

Katra pilsēta šo projektu veido, savietojot dažādi un atšķirīgi, saglabājot kopējo pamatuzstādījumu – tās pilsētas iedzīvotāju atmiņas caur lietām, fotogrāfijām par Latvijas vēstures pagrieziena punktiem pēdējo 100gadu vēsturē saistībā ar personīgo biogrāfiju.

Brīvības forums

Brīvības foruma ideja 2018. gadā 9 republikas pilsētās paredz veidot forumu ideju apmaiņas, diskusiju, lekciju, priekšlasījumu, sarunu formātā, kurā aicināti piedalīties katras pilsētas, reģiona, vietas izcilākie novadnieki visdažādākajās jomās, kuri aizceļojoši prom no Latvijas reģioniem vai arī no valsts. Brīvības forums ietver sarunu un ideju apkopošanu nākamajam gadsimtam. Tā mērķis ir veidot atgriezenisko saiti, ideju un domu apmaiņu starp attiecīgā novada izcilniekiem un novadā vai pilsētā dzīvojošajiem.

Foruma ideja ir veidot starpdisciplināru forumu, kurā iespēja stāstīt par saviem profesionālajiem sasniegumiem, par savu dzīvi un reizē arī veidot sarunu, kas ietvertu ideju un domu apmaiņu par Latvijas valsts nākotni un reģiona nākotni. Forums reizē būtu arī vīzijas radīšana, kā Latvijas valstij attīstīties nākamajos 100 gados.

Personību saistība ar vietu, kur dzimuši un kur notikusi pieaugšana ir konkrēts fakts. Taču tas ietver reizē emocionālu piederības sajūtas veicinošu lomu.

Līdzīgi “Draudzīgā aicinājuma” idejai, kas aicināja novadniekus atgriezties un savām skolām dāvināt grāmatas, Brīvības foruma ideja ir aicināt atgriezties ar idejām, priekšlikumiem un iedvesmas stāstiem nākamajām paaudzēm.

Brīvības foruma mērķis ir uzrunāt iedzīvotājus dažādās Latvijas vietās, veicināt reģiona un

Latvijas piederības sajūtu, atbalstīt dažādu pieredžu apmaiņu, veicināt izcilību rašanos, iezīmēt Latvijas nākotnes stratēģiju, nostiprināt publiskās komunikācijas saites dažādos formātos. Viens no foruma mērķiem ir mūžizglītība (piemēram, ar novadu saistītu profesionāļu lekcijas dažādās jomās, meklējot formas, kā tās pasniegt visplašākajai sabiedrībai). Tāpat forums var tikt veidots patriotismu veicinošā formātā, kā arī foruma ietvaros iespējams uzsākt nākotnes (30 - 100 gadiem) attīstības stratēģijas izstrādi. Tāpat tam jābūt par atgriezeniskās saites nodrošinātāju starp esošajiem novada iedzīvotājiem un bijušajiem, lai nodrošinātu viņu piesaisti novadam un izmantotu viņu izcilību novada attīstībā.

Brīvības vārds jaunos nosaukumos

Pēc Latvijas valsts okupācijas viena no pirmajām varas maiņu iezīmējošām lietām bija ielu nosaukumu maiņa, mainot tos nosaukumus, kuri kalpoja kā laikmeta zīmes Latvijas brīvvalsts pirmajam laika posmam. Ielu, laukumu, jaunu vietas nosaukumu došana, informatīvu zīmju izvietošana pilsētā (par šajās pilsētās dzīvojošiem cilvēkiem, notikumiem) ir šāda zīmju sistēmas un interpretācijas telpas radīšana, kas var būt simbolisks akts. Saistībā ar Latvijas valsts 100gadi tas var būt noderīgs visā Latvijā, arī tajās vietās, kur jau ir Brīvības iela vai laukums. Jaunu nosaukumu došanai ielām, piemiņas plāksņu izvietošana vai vēstures notikumus skaidrojošu plāksņu izvietošana var būt vairāk simboliska nozīme. Tomēr tas reizē veido nākotnes un vietas saistību ar vēsturiskām personībām, valstiskuma pastāvēšanas zīmēm, atmiņas turpināšanos mūsdienās.

Koncepcijas autors Gints Grūbe

###